

ФОРМИ І МЕТОДИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку існує багато проблем. Одна з них - як прищепити дитині моральні цінності.

Виховання - це залучення дитини до світу людських духовних цінностей. Особливої ваги сьогодні набувають такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість. Моральні норми - основні правила людського співжиття, вироблені протягом тисячоліть морального розвитку суспільства - є складовою загальнолюдської моралі. Слід підкреслити її гуманістичну спрямованість: центром моралі є людина. З найдавніших часів усі ідеологи і видатні мислителі зверталися до найціннішого в світі - людини, намагалися пізнати її суто людську ознаку - моральні якості.

Метою дослідження є розкрити зміст поняття морального виховання, розглянути питання технологічних засад морального виховання.

Т. Поніманська розглядає моральне виховання як цілеспрямований процес залучення дітей до моральних цінностей людства і конкретного суспільства; одну з форм відтворення, успадкування моральності; формування моральних якостей, рис характеру, навичок і звичок поведінки [4].

Дошкільний та молодший шкільний вік є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи характеру, ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якості психіки. Однією з перших моральних потреб є потреба у спілкуванні. Задовольняється вона у процесі взаємодії з дорослими, які добирають педагогічно доцільні зміст і засоби спілкування. У ньому дитина здобуває перший досвід моральної поведінки. Це аж ніяк не означає, що дорослий формує її за власним задумом чи зразком. Дитина розвивається лише тоді, коли сама активно діє [4]. В цей період надзвичайно важливим є вплив вчителя на формування моральних норм. Для цього він використовує певні методи.

Методи формування моральної поведінки. Ця група методів спрямована на вироблення досвіду поведінки згідно з моральними нормами і правилами. Серед них виокремлюють такі методи:

а) практичне залучення дитини до виконання конкретних правил поведінки. Починаючи з раннього віку, дітей привчають дотримуватися режиму сну, харчування, активної діяльності, правил спілкування і колективного співжиття. У використанні цього методу акцентують на організації життя дитини відповідно до вимог, а також на постійному підтриманні її поведінки згідно з цими вимогами. Педагог при цьому повинен використовувати різноманітні засоби, щоб дитина в реальному житті пересвідчилася у правильності, доцільності для неї такої поведінки, зрозуміла, що порушення правил спричинює небажані наслідки для неї і близьких їй людей;

б) показ і пояснення. Ними активно послуговуються у вихованні культури поведінки, навичок колективних взаємин тощо. Дітей систематично і в різних життєвих ситуаціях привчають до певних способів поведінки: вітатися, ввічливо просити про послугу, дякувати, бережно ставитися до іграшок, навчального матеріалу та ін.;

в) приклад поведінки дорослих (у середньому і старшому дошкільному віці — й однолітків). Організуючи різноманітну діяльність дітей, педагог установлює чіткі правила, пояснює їх дітям, переконує, що дотримання певних правил є важливою умовою їхнього успіху. Старші дошкільники можуть самостійно встановлювати правила спільної діяльності й контролювати їх виконання, мотивуючи це доцільністю для всього колективу;

г) оволодіння моральними нормами у спільній діяльності. Особливість цього методу полягає в тому, що діти оволодівають певними моральними нормами начебто спонтанно, без ініціювань педагогом, а у спільній діяльності з ним, батьками. Вони самі доходять висновку, що дотримання певних норм є передумовою успішної діяльності, досягнення позитивного результату, хороших взаємин у сім'ї, колективі. Дитина неодноразово пересвідчується, що її популярність залежить від успіхів у спільній діяльності, а вони — від уміння чітко формулювати правила цієї діяльності й дотримуватися їх;

г) вправлення у моральній поведінці. Суть методу полягає у створенні педагогом спеціальних умов для вправлення дітей у дотриманні моральних норм. Для цього слід потурбуватися про те, щоб створені ним ситуації не були штучними, а наближалися до життєвих, звичних для дитини. З цією метою використовують різноманітні доручення, ускладнюючи їх відповідно до віку дітей;

д) створення ситуацій морального вибору. Цей метод передбачає використання особливих вправ, спрямованих на формування моральних мотивів поведінки у дітей старшого дошкільного віку. Такі вправи можуть бути запрограмовані вихователем або обрані дітьми самостійно. Наприклад, вихователь може запропонувати дітям дивитися новий діафільм або допомагати двірнику прокладати доріжки в снігу. Якщо діти відкладають приємну для них справу, щоб виконати обов'язок, необхідний з погляду моральних норм, то вони повинні мати змогу здійснити його без зволікань. Такий їхній учинок обов'язково має бути схвалений [2, с. 38].

Також ефективними методами у моральному вихованні є тренінги та практикуми. *Тренінг* — це особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її ситуації та індивідуальності. Серед інших форм навчання саме тренінг дає можливість на 90% засвоїти отриману інформацію. Тренінгу притаманні певні атрибути. До яких належать:

- тренінгова група;
- тренінгове коло (учасники розташовуються на стільчиках по колу, часто – без столів);
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо);
- ведучий тренінгу (тренер);
- правила групи (можуть дещо відрізнитись від тренінгу до тренінгу);
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

Практикум – такий тип навчального процесу, який сполучає різні форми організації пізнавальної діяльності, має риси «комбінованого» уроку, органічно «поєднуваного» з системою нетрадиційної освіти.

Практикум розвиває:

- вміння пов'язані з розвитком зацікавлення (аналізувати свої зацікавлення, визначити нові на ґрунті колишніх, зіставляти свої можливості та зацікавлення);
- знаходити практичні види діяльності;
- вміння обирати практичний вид діяльності для себе (пошук відповідей для обґрунтування практичних завдань);
- вміння досліджувати умови практичної діяльності;
- вміння готуватися до практичної діяльності (визначення мети, завдань діяльності);
- вміння здійснювати діяльність на практиці (планувати свою практичну діяльність, бачити її позитивні та негативні сторони);
- вміння встановлювати цінність практичної роботи, культурну та професійну цінність практикуму [3].

Отже, моральний розвиток особистості (моральне виховання) – процес, що триває протягом усього її свідомого життя. Виховання – це друге народження. І нам, педагогам і батькам, треба пам'ятати слова Я. Корчака "Виховання дитини – це не втішна розвага, а завдання, яке вимагає капіталовкладень – важких переживань, зусиль, безсонних ночей і багато, багато думок". А щоб воно було ефективним, варто використовувати форми і методи у поєднанні.

Список використаної літератури:

1. Божович Л.І. Особистість і її формування в дитячому віці. - М., 1968. - С. 46 - 48.
2. Вишневецький О. Концепція демократизації українського виховання // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. - К.: Школяр, 1997. - С. 78-122.
3. Климишин О.І. Теорія і методика тренінгу розвитку духовності особистості. Навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. – С. 32.
4. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників. — К., 1993.